

Beseda o bankovcih

po 1 in 5 gold. in o srebernih šestih.

P-ž. — Od istega časa, ko so banknote po 1 in 5 gold. državnice, to je, državni ali vladni denar (Staatsnoten) postale, se od več strani sliši vprašanje: ali se bojo te državnice po 1 in 5 gold. mogle za bankovce po 10, 100 in 1000 gold. zamenjati, in misli se, ako bi jih dunajska banka menjati ne hotla, da bankovci po 10, 100 in 1000 gold. dobó potem nadavek ali ažijo kakor srebro.

Po naših mislih se tega ni bati, zakaj banka je ravno tako, kakor mi drugi, primorana državnice po 1 in 5 gold. za plačilo jemati, in če tudi bi jih banka menjati ne hotla, mora vendar za menjice (wekselne), katerih vsaki mesec za 100 milijonov goldinarjev eskomptira, državnice za plačilo vzeti; se vé, da jih banka potlej po isti poti zopet izdaja. — Vsakdo tudi vé, da potrebujemo v kupčiji za manjša plačila prav veliko tacega malega denarja po 1 in 5 goldinarjev, in da ni verjeti, da bi pridrla vseh 150 milijonov gold. državic v banko za zmeno. Dokler tedaj vlada (regiranga) ne bo veliko več, kakor zdaj, državic naredila, se ni bati, da bi bankovci po 10, 100 ali 1000 gold. memo državic po 1 in 5 gold. nadavek ali ažijo dobili.* — Sploh je pa pomnoženje denarja za 150 milijonov za kupčijo zelo koristno; saj vsak vé, da čim več je denarja med ljudmi, temveč je tudi kupčije.

Naj pri tej priliki še to opomnimo, da so te dni sreberne šestice zginile, kakor kafra. Ali jih zopet nabirajo in skrivajo nekteri, drugi pa ž njimi kupčujejo? Saj vendar po srebru nimajo toliko gotove vrednosti, kolikor veljajo, — med kupčijo pa pomanjkanje drobiža vsaki dan dela velike težave.

Potrebno bi bilo, da bi vlada lakomno barantijo s srebernimi šestkami kmalu ostro prepovedala; ako ne storí tega, pridemo zopet na to, da se bojo goldinarski bankovci trgali na 4 kose, ker tistih težakov po 4 nove krajcarje se vsak boji, da mu ne strgajo v hlačah tudi usnjatih žepov, ako jih mora več seboj nositi.

Šolske stvari.

Kakošen sad so nekdaj nemške ljudske šole na Kranjskem obrodile.

(Dalje.)

S kakošnimi pomočki so se nekdaj Slovenci na Kranjskem ponemčevali in zakaj se niso ponemčili?

Tisti, ki so imeli namen, vse, kar v Avstrii ni bilo nemško, germanizirati, in njihovi slepi pomagači so imeli navado, da so nemški jezik v zvezde kovali, druge jezike pa zaničevali in zasramovali. Slovenski jezik jim je bil „kmečki“ jezik, s katerim si komaj do Metlike in Radolice kruha izprosiš, in ktere zunaj Kranjcev nihče več ne razume. Ogromna národoslovna učenost! Milovali so vsacega, kdor ni nemškega znal; bil jim je sirovak in neotesanec. Ako jo je pa nemško še tako neukretno robil, bil je mož, goden za „rihtarja“, za domačega šolskega „aufseherja“, za „fajtarja“ ali pa še celo „koprola“ itd. Ni tedaj čuda, da je bebast ali pa bahast kmet želel znati to, kar mu je po taci izgledih čast in veljavo dajalo. Ali je pa bilo pravo in pravično, da se je le tujščina tako čislala pri domačem slovenskem kruhu? To so bili časi, ko je bilo gospôde še celo sram slovensko govo-

riti, češ, da ne bi na znanje dajali, da so zaničevanega rodú. Da bi bili bolj nemški, so si dajali nemške priimke. Tako so Oblaki postali Wolkensterg-i, Jelovški Fichtenau-i, drugi pa Felseri, Bergeri itd. Kako so nam slovenske naše kraje prekrščevali v nemške, priča nam brez števila taci popačenih imen. Tako je pa tudi domače plemstvo nemški obraz dobilo. Menj ko je kdo slovensko znal, več je veljal. Slovenec biti, bilo je tačas sramota in škoda! — Po uradnih se je takrat prečudna kolobocija govorila; poznal sem celo uradnika, ki je sam sebe zmiraj babikal, na priliko: „Jez te bom dala zaprl.“ Ako je videl kratkoviden človek svoj jezik tako spakedran in zaničevan, se ga je tudi sam sramoval ter se ga želel znebiti, ako bi bilo mogoče. Od todi želja po nemščini. — Zato pa imajo posebne zasluge tisti rodoljubni možje, ki so tudi v takih časih svojemu maternemu jeziku zvesti ostali in so ga likati jeli, kakor: Vodnik, Jarnik, bar. Žiga Zois, Kopitar, škof Ravnika, Metelko, Prešerin in mnogi drugi. Še pred 30 leti je moral marsikter pisatelj veliko zasramovanja in zopervanja prestati, če se je za slovenščino pomikal ali slovenski pisal.

Drugi pomoček, ponemčiti Kranjce in Slovence sploh, je bil ta, da so ustvarili take okoliščine, da je bila ljudstvu znanost nemškega jezika res potrebna. Postavili so nemške uradnike, vseh vojaški „reglement“ je bil nemški, vse šole ravno take. Pod cesarjem Jožefom je tudi še cerkev, sicer zvesta tovaršica Slovencev, v svoje uradnike, protokole in pisarije vpeljala nemški jezik popustivši častito, staroveko latinščino. Gospodu in kmetu se je vse le nemško pisalo in dopisovalo in vse akte je dobival nemške. Ali je razumel ali ne, to ni nikogar skrbelo. Tako početje moralo je izbuditi hrepenenje po nemščini. Te so nenaravne okoliščine se vkljub cesarjevim in ministerskim obljubam in vkljub že starim cesarskim postavam do današnjega dneva le nekoliko na bolje obrnile. In zato se sèm ter tje tudi med prostim ljudstvom res še razodeva želja po nemščini, ktera bo zmiraj potrebna, dokler se take nenaravne okoliščine ne predrugačijo, kakor so se že predrugačile na Ogerskem in Hrvaškem in precej zelo tudi na Českem. Nihče pa naj ne misli, da je ljudstvo zadovoljno, da se mu v pisarnicah in drugod le nemško pisari in dopisuje. Ljudstvo le trpi, kar spremeniti ne more. Rečem, da prav težko boš našel slovenskega kmeta, kateri ne bi želel, da bi se mu tako pisalo in dopisovalo, da bi mu ne bilo treba pisem nositi od nemila do nedraga, kjer poslednjič še resnice ne zvé, kakor se je bilo ravno uni dan zgodilo. Neki administrator namreč pošlje nemški interkalarni račun dedinji poprejšnjega fajmoštra, da bi ga bila tudi ona podpisala. Ko dedinja to pismo sprejme, ga nese možu, ki v tistem kraju slovi, da razume „kanclijske šrifte.“ V računu je stalo, da toliko in toliko prihodkov pride na rajnkega fajmoštra, toliko na sedanjega, toliko pa na verski zaklad ali religionsfond. Bravec pa ni razumel besede religionsfond, ter je tolmačil, da je gospod administrator to, kar je šlo v religionsfond za kršanske nauke zarajtal; religionsfond mu je bil kršanski nauk! — in žena se ni hotla podpisati. — Želja po slovenščini v uradnih je tedaj čisto naravna, se razširja, raste, in bode sčasoma taka, da jo bodo gluhi slišali in slepi videli.

Tretji pomoček ponemčiti Slovence so bile mnoge kazni. Komu ni znano, koliko so morali kmečki otroci prestati, predno so se kaj nemškega naučili. Ko smo prišli v šolo, so nam dali nemško „sprachlehro“, nemški „rechnen“, nemški katekizem itd. v roke. Iz tega pa se — revšče — nemščine uči! Gledali smo te čudne reči in smo jeli po navodu učiteljev godrnjati:

*) Ne moremo verjeti, da bi res bilo, da v Ljubljani so že taki brezvestni lakomneži, da goldinarske bankovce jemljejo le po 90 kr.!